

WERKBOEK BEHOREND BIJ

Grammatica van het Bijbels Hebreeuws

WERKBOEK BEHOREND BIJ

Grammatica van het Bijbels Hebreeuws

A.E.M.A. Vrolijk

Buijten & Schipperheijn *Motief* – Amsterdam

ISBN 978-94-6369-343-1

Eerste druk: 2020

Tweede, herziene druk: 2022

Derde, herziene druk: 2026

© 2026 A.E.M.A. Vrolijk

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier.

De uitgever heeft zijn best gedaan uitsluitend rechtenvrije foto's te gebruiken. Mocht u toch menen enige rechten te kunnen doen gelden, meldt u dit dan bij de uitgever (rechten@buijten.nl).

DEEL III

OEFENMATERIAAL,

WOORDENLIJSTEN en TABELLEN

Inhoud

DEEL III - OEFENMATERIAAL, WOORDENLIJSTEN EN TABELLEN	5
Inleiding op deel III.....	13
A SCHRIFT- EN KLANKLEER	15
A 1 OPGAVEN TRANSCRIPTIE.....	15
1. Alfabet. Letters herkennen.....	16
2. Alfabet. Letters herkennen en onderscheiden.....	17
3. Klinkertekens	18
4. Klinkertekens	19
5. Klinkertekens	20
6. Klinkertekens	21
7. Matres lectionis.....	22
8. Matres lectionis.....	23
9. De shewa	24
10. De shewa	25
11. Samengestelde shewa en patach furtivum.....	26
12. Begadkefat-letters	27
13. Begadkefat-letters, versterking van letters.....	28
14. Versterking van letters.....	29
15. Samengestelde transcriptieoefening.....	30
16. Samengestelde transcriptieoefening.....	31
A 2 UITWERKINGEN TRANSCRIPTIE.....	33
1. Alfabet. Letters herkennen.....	33
2. Alfabet. Letters herkennen en onderscheiden.....	34
3. Klinkertekens	35
4. Klinkertekens	36
5. Klinkertekens	37
6. Klinkertekens	38
7. Matres lectionis.....	39
8. Matres lectionis.....	40
9. De shewa	41
10. De shewa	42
11. Samengestelde shewa en patach furtivum.....	43
12. Begadkefat-letters	44
13. Begadkefat-letters, versterking van letters.....	45
14. Versterking van letters.....	46
15. Samengestelde transcriptieoefening.....	47
16. Samengestelde transcriptieoefening.....	48
A 3 Leesoefeningen	49
Leesoefening: Psalm 23.....	50
Leesoefening: Psalm 121.....	51
Leesoefening: Jesaja 12.....	52
B VORMLEER.....	53
B 1 OEFENINGEN	53
1. Meervoudsvorming	54
2. Meervoudsvorming	55
3. Meervoudsvorming	56
4. Meervoudsvormen vertalen.....	57

5.	Het lidwoord.....	58
6.	Status absolutus: naamwoorden, lidwoord.....	59
7.	Persoonlijk voornaamwoord; nominale zin.....	60
8.	Het aanwijzend voornaamwoord.....	61
9.	Status constructus.....	62
10.	Status constructus.....	63
11.	Status constructus: onregelmatige woordengroep.....	64
12.	Nominale zin.....	65
13.	Nominale zin; nevenschikkend voegwoord.....	66
14.	Nominale zin: algehele herhaling.....	67
15.	De voorzetsels בְּ , בִּי , לְ en het voegwoord וְ	68
16.	De voorzetsels בְּ , בִּי , לְ en het voegwoord וְ	69
17.	Het suffix.....	70
18.	Het suffix.....	71
19.	Het suffix.....	72
20.	Voorzetsels en suffixen.....	73
21.	Het suffix in nominale zinnen.....	74
22.	Algehele herhaling.....	75
23.	Samengestelde vormen: voorzetsel, naamwoord, suffix.....	76
24.	Teksten uit het Bijbelboek Psalmen.....	77
25.	Het werkwoord: Qal Perfectum.....	78
26.	Qal perfectum.....	79
27.	Qal imperfectum.....	80
28.	Qal imperfectum.....	81
29.	Qal imperativus, participia en infinitivi.....	82
30.	Qal imperativus, participia en infinitivi.....	83
31.	Qal perfectum.....	84
32.	Qal perfectum.....	85
33.	Qal imperfectum.....	86
34.	Qal imperfectum.....	87
35.	Qal imperativus, participia, infinitivi.....	88
36.	Qal: alle tijden en wijzen.....	89
37.	Qal: alle tijden en wijzen.....	90
38.	Nota objecti תָּךְ in werkwoordszinnen.....	91
39.	Qal: alle tijden en wijzen. Werkwoord en suffix.....	92
40.	Qal: alle tijden en wijzen.....	93
41.	Nif'al: alle tijden en wijzen.....	94
42.	Nif'al: alle tijden en wijzen.....	95
43.	Pi'el: alle tijden en wijzen.....	96
44.	Pi'el: alle tijden en wijzen.....	97
45.	Pi'el, Pu'al, Hitpa'el: alle tijden en wijzen.....	98
46.	Pi'el, Pu'al, Hitpa'el.....	99
47.	Hif'il: alle tijden en wijzen.....	100
48.	Hif'il: alle tijden en wijzen.....	101
49.	Alle stamformaties: alle tijden en wijzen.....	102
50.	Alle stamformaties: alle tijden en wijzen.....	103
51.	Werkwoorden met keelletter(s) en/of resh.....	104
52.	Werkwoorden met keelletter of ךְ	105
53.	Werkwoorden פִּנָּה pe-nun.....	106

54.	Werkwoorden פ"נ pe-nun	107
55.	Werkwoorden פ"י pe-yod	108
56.	Werkwoorden ע"ו áyin waw/yod	109
57.	Werkwoorden ל"א lamed-alef	110
58.	Werkwoorden ל"ה lamed-he	111
59.	Werkwoorden ל"ה lamed-he	112
60.	Werkwoorden ע"ע ayin-ayin	113
61.	Dubbelzwakke werkwoorden	114
62.	Onregelmatige werkwoorden: alle groepen	115
63.	Onregelmatige werkwoorden: alle groepen	116
64.	Onregelmatige werkwoorden. Nominale zinnen	117
65.	Zwakke en dubbelzwakke werkwoorden	118
66.	Werkwoorden met suffix, voorzetsel en/of voegwoord	119
67.	Teksten uit Genesis	120
68.	Teksten uit Exodus	121
69.	Teksten uit de Psalmen	122
70.	Oefening diverse teksten uit Jesaja	123
71.	De vergelijkende en overtreffende trap; aanspreekvorm	124
72.	Casus pendens en aanspreekvormen	125
73.	Vraagzinnen	126
74.	כי-zinnen en enkele אשר-zinnen	127
75.	אשר-zinnen	128
76.	Gemengde oefening: כי-zinnen, אשר-zinnen, partikels	129
77.	Gemengde oefening: כי-zinnen, אשר-zinnen, eed, wens, vraag	130
78.	Oefening tekst Jesaja 12.	131
79.	Oefening Psalm 121.	135
80.	Het 'Shema` yisraël', Deuteronomium 6:4-9.	138
B 2	UITWERKING OEFENINGEN	141
1.	Meervoudsvorming	141
2.	Meervoudsvorming	142
3.	Meervoudsvorming	144
4.	Meervoudsvormen vertalen	146
5.	Het lidwoord	148
6.	Status absolutus: naamwoorden, lidwoord	149
7.	Persoonlijk voornaamwoord; nominale zin	150
8.	Het aanwijzend voornaamwoord	151
9.	Status constructus	152
10.	Status constructus	153
11.	Status constructus: onregelmatige woordengroep	154
12.	Nominale zin	155
13.	Nominale zin; nevenschikkend voegwoord	156
14.	Nominale zin: algehele herhaling	157
15.	De voorzetsels ב, כ, ל en het voegwoord ו	158
16.	De voorzetsels ב, כ, ל en het voegwoord ו	159
17.	Het suffix	160
18.	Het suffix	161

19.	Het suffix.....	162
20.	Voorzetsels en suffixen.....	163
21.	Het suffix in nominale zinnen.....	164
22.	Algehele herhaling.....	165
23.	Samengestelde vormen: voorzetsel, naamwoord, suffix.....	166
24.	Teksten uit het Bijbelboek Psalmen.....	167
25.	Het werkwoord: Qal Perfectum.....	168
26.	Qal perfectum.....	169
27.	Qal imperfectum.....	170
28.	Qal imperfectum.....	171
29.	Qal imperativus, participium, infinitivus.....	172
30.	Qal imperativus, participium, infinitivus.....	173
31.	Qal perfectum.....	174
32.	Qal perfectum.....	175
33.	Qal imperfectum.....	176
34.	Qal imperfectum.....	177
35.	Qal imperativus, participium, infinitivus.....	178
36.	Qal: alle tijden en wijzen.....	179
37.	Qal: alle tijden en wijzen.....	180
38.	Nota objecti ת in werkwoordszinnen.....	181
39.	Qal: alle tijden en wijzen. Werkwoord en suffix.....	182
40.	Qal: alle tijden en wijzen.....	183
41.	Nif'al: alle tijden en wijzen.....	184
42.	Nif'al: alle tijden en wijzen.....	185
43.	Pi`el: alle tijden en wijzen.....	186
44.	Pi`el: alle tijden en wijzen.....	187
45.	Pi`el, Pu`al, Hitpa`el: alle tijden en wijzen.....	188
46.	Pi`el, Pu`al, Hitpa`el.....	189
47.	Hif'il: alle tijden en wijzen.....	190
48.	Hif'il: alle tijden en wijzen.....	191
49.	Alle stamformaties: alle tijden en wijzen.....	192
50.	Alle stamformaties: alle tijden en wijzen.....	193
51.	Werkwoorden met keelletter of ך	194
52.	Werkwoorden met keelletter of ך	195
53.	Werkwoorden נ'פ'נ' pe-nun.....	196
54.	Werkwoorden נ'פ'נ' pe-nun.....	197
55.	Werkwoorden נ'פ'נ' pe-yod.....	198
56.	Werkwoorden נ'פ'נ' ayin-waw.....	199
57.	Werkwoorden נ'פ'נ' lamed-alef.....	200
58.	Werkwoorden נ'פ'נ' lamed-he.....	201
59.	Werkwoorden נ'פ'נ' lamed-he.....	202
60.	Werkwoorden נ'פ'נ' ayin-ayin.....	203
61.	Dubbelzwakke werkwoorden.....	204
62.	Onregelmatige werkwoorden: alle groepen.....	205
63.	Onregelmatige werkwoorden.....	206
64.	Onregelmatige werkwoorden; nominale zinnen.....	207
65.	Zwakke en dubbelzwakke werkwoorden.....	208

66.	Werkwoorden met suffix, voorzetsel en/of voegwoord.....	209
67.	Teksten uit Genesis.....	210
68.	Teksten uit Exodus.....	211
69.	Teksten uit de Psalmen.....	212
70.	Teksten uit Jesaja.....	213
71.	Aanspreekvorm, vergelijkende en overtreffende trap.....	214
72.	Aanspreekvorm, casus pendens.....	215
73.	Vraagzinnen.....	216
74.	כי-zinnen en enkele אשר-zinnen.....	217
75.	אשר-zinnen.....	218
76.	Gemengde oefening: כי-zinnen, אשר-zinnen, partikels.....	219
77.	Gemengde oefening: כי-zinnen, אשר-zinnen, eed, wens.....	220
C	LIJSTEN EN TABELLEN.....	221
C 1	WOORDENLIJSTEN.....	221
1.	Woorden.....	221
2.	Werkwoorden.....	233
C 2	TABELLEN EN OVERZICHTEN.....	241
1.	Tabellen van functiewoorden en andere woorden.....	242
2.	Overzichten met vervoegingen van het werkwoord.....	250
C 3	OVERIGE LIJSTEN.....	271
1.	Gebruikte grammaticale begrippen.....	271
2.	Afkortingen.....	274
3.	Korte literatuurlijst.....	279

Inleiding op deel III

Dit werkboek bevat het oefenmateriaal dat bestaat uit oefeningen en vertaalopgaven met de daarbij behorende uitwerkingen.

Het werkboek omvat drie onderdelen:

A. Oefenmateriaal met betrekking tot schrift- en klankleer. Dit onderdeel is opgesplitst in drie blokken:

- A 1. Transcriptie- en leesopgaven
- A 2. Uitwerkingen van de opgaven
- A 3. Leesoefeningen

B. Oefenmateriaal met betrekking de vormleer. Dit onderdeel is opgesplitst in twee blokken:

- B 1. Opgaven over vormleer
- B 2. Uitwerkingen van de opgaven

C. Lijsten en tabellen. Dit onderdeel omvat drie blokken:

- C 1. Woordenlijst en werkwoordenlijst
- C 2. Tabellen, overzichten en schema's
- C 3. Lijsten van gebruikte begrippen, afkortingen en een korte literatuurlijst.

Oefenmateriaal

Afgestemd op de inhoud van elk thema dat is behandeld in zowel deel I als II, wordt een oefening of worden meerdere oefeningen aangeboden. Deze oefeningen sluiten aan op het desbetreffende thema, maar hierbij wordt ook stof die al eerder is behandeld opgenomen. Op deze wijze wordt de grammaticale kennis en de oefenvaardigheid met en toepassing van de geleerde stof bijgehouden en steeds uitgebreid.

Oefenmateriaal schrift- en klankleer

Bij de uitwerking van de transcriptie- en leesoefeningen wordt ook een vertaling geboden. Het is zeer nuttig om de uitspraak en de betekenis van deze woorden zo veel mogelijk uit het hoofd te leren om zo te werken aan een basisvocabulaire. Wanneer het gaat om woorden die niet tot het basisvocabulaire behoren zal dit worden aangegeven; vaak gaat het om woorden of werkwoordsvormen die later aan de orde komen, maar gebruikt worden omwille van de inhoud van de desbetreffende oefening. In bepaalde gevallen wordt in opmerkingen bij de opgave verwezen naar onderdelen van schrift- en klankleer die nog niet in de betreffende

oefening aan de orde komen; in de meeste gevallen is de stof van die onderdelen dan ook nog niet in de uitwerking verwerkt.

Leeswijze:

De regels van de oefeningen dienen te worden gelezen van *rechts naar links* in de volgorde die de cijfers aangeven. In deze volgorde zijn de getranscribeerde woorden ook weergegeven in de uitwerking.

Verwijzingen:

Lees voor het maken van de oefeningen de paragrafen in deel I waarnaar wordt verwezen. Lees ook de bijbehorende opmerkingen.

Oefenmateriaal vormleer

De oefeningen bestaan uit lees- en vooral vertaalopgaven. In de uitwerking wordt de vertaling geboden. Hierbij wordt de transcriptie achterwege gelaten; alleen waar dat nodig of wenselijk is wordt transcriptie geboden.

Verwijzingen:

Per thema worden oefeningen geboden over de behandelde stof. Hiernaar wordt verwezen in deel II.

Basisvocabulaire:

- ° In de oefenopgaven worden zo veel mogelijk de woorden gebruikt die in de uitleg in deel II ook naar voren komen. De meeste woorden die gebruikt worden in de oefeningen zijn opgenomen in de woordenlijsten (III, C). De vertaling van minder voorkomende woorden wordt bij de oefeningen vermeld.
- ° Nieuwe woorden kunnen in de woordenlijst (III, C1) worden opgezocht. Wanneer in een oefening veel nieuwe woorden voorkomen wordt een aantal hiervan bij de oefening zelf geboden.
- ° Het is nuttig om deze woorden uit het hoofd te leren.

DEEL A, SCHRIFT- EN KLANKLEER

A 1 OPGAVEN TRANSCRIPTIE

Opmerkingen vooraf:

1. De letters **ב, ג, ד, כ, פ, ת**
 - a. Aan het begin van een woord krijgen de letters **ב, ג, ד, כ, פ, ת** ‘begadkefat-letters’ zeer vaak een punt (dagesh genaamd). Deze punt kan ook voorkomen aan het begin van een lettergreep.
 - b. In de opgaven 1 t/m 6 is deze punt *nog niet* in deze letters geplaatst. Vanaf opgave 7 wordt deze punt wel in de betreffende letters geplaatst. De uitspraak en transcriptie van deze letters met punt blijft zoals geleerd is. De betekenis en functie van bedoelde punt komt aan de orde in I, § 7, ‘begadkefat-letters’.
 - c. Na een klinker krijgen de letters **ב, ג, ד, כ, פ, ת** een andere transcriptie en uitspraak. Dit is *nog niet* verwerkt in de uitwerking van de opgaven 1 t/m 11. Vanaf oefening 12 is deze andere transcriptie in de uitwerking verwerkt.
2. Bepaalde woorden met dezelfde medeklinkers zijn naast elkaar gezet om te laten uitkomen dat alleen de vocalisatie verschilt. Omwille van voornoemd doel worden bepaalde woorden herhaald; alleen de klinkertekens verschillen.
3. Bepaalde woorden zijn naast elkaar geplaatst om te laten uitkomen dat de uitspraak onderling erg op elkaar lijkt; de medeklinkers verschillen echter.
4. Bepaalde woorden kunnen dezelfde medeklinkers hebben, maar soms zelfs driemaal een verschillende uitspraak. Zie oef. 4, regel 8.
5. Bepaalde naamwoorden zijn naast elkaar geplaatst om alvast de vrouwelijk enkelvoudsuitgang **הַ** en de meervoudsvormen te laten uitkomen: mnl. mv. uitgang **ים** en vrl. mv. uitgang **ות**. Dit komt aan de orde in II, § 2.2.
6. Bepaalde woorden die kunnen voorkomen met of zonder leesmoeder (is plene of defectief) zijn in de oefening naast elkaar geplaatst. Zie I, § 4.4.

Oefening nr. 1. Alfabet. Letters herkennen

Benoem de letters lezend *van rechts naar links*.

Zie voor de uitwerking A2.1.

ב	ה	א	ק	ש	1
נ	ד	שׁ	ח	ל	2
א	צ	ת	מ	ע	3
ח	שׁ	ט	ע	ר	4
נ	ל	כ	ב	י	5
ב	ת	ג	פ	ד	6
ר	ק	ז	ס	ה	7
שׁ	צ	ח	ו	ב	8
מ	נ	ו	י	ע	9
ע	ז	ב	ג	ה	10
נ	מ	כ	שׁ	ו	11
ו	י	צ	א	שׁ	12
ק	ב	ז	ד	ג	13
א	ה	ס	ו	ע	14
ע	כ	ט	פ	ז	15
ט	ק	צ	ר	ה	16

Oefening nr. 2. Alfabet. Letters herkennen en onderscheiden

In deze oefening worden alle letters gebruikt. Letters die op elkaar lijken zijn naast elkaar geplaatst en herhaald. Ook de slotletters zijn hier gebruikt. Benoem de letters lezend *van rechts naar links*.

Zie voor de uitwerking A2.2.

י	ו	ת	ח	ה	1
ה	ת	ח	ו	י	2
צ	א	פ	ב	כ	3
ם	ע	ן	ו	ז	4
ר	ו	י	ן	ך	5
ח	ה	ת	ם	ע	6
י	ו	ז	ג	ף	7
צ	א	ע	ם	כ	8
ר	ד	ג	נ	מ	9
ט	ע	ם	צ	א	10
כ	פ	א	ס	ם	11
ד	י	ק	ל	צ	12
כ	ב	ח	ה	ת	13
ר	י	ו	ז	מ	14
כ	ד	ר	י	פ	15
ף	ץ	ך	ן	ג	16

Oefening nr. 3. Klinkertekens

Transcriptie: alfabet, klinkertekens in éénlettergrepige woordjes.

Transcribeer de volgende woordjes, lezend *van rechts naar links*.

Zie opm. 1a, b, 2 en 3 aan het begin van deel A1. Voor de uitwerking zie A2.3.

אֵל	אֶל	גֵּן	1
אָח	בֵּת	בֶּן	2
קֵל	עַל	עֵל	3
גֵּי	שָׁר	דָּם	4
עֵז	עֹז	חֵן	5
שֵׁן	שֶׁק	קֶן	6
קֵר	אֵת	חֵי	7
בֵּז	זָר	חֹג	8
הֵן	הָר	טֵל	9
יָם	גֵּד	גֵּר	10
חֶק	פָּר	יָד	11
יֵשׁ	כָּל	כָּד	12
צָר	צָר	כֶּן	13
עֵת	עֵד	עֵד	14
גָּם	פָּה	פֶּן	15

Oefening nr. 4. Klinkertekens

Transcriptie: alfabet, klinkertekens in éénlettergrepige woordjes.

Transcribeer de volgende woorden, lezend *van rechts naar links*.

Zie opm. 1a, b, 2, 3 en 4 aan het begin van deel A1. Voor de uitwerking zie A2.4.

אֵם	עֵם	עֵם	1
תֵּל	אֵם	אֵם	2
קֵץ	שֵׁם	שֵׁם	3
פֵּת	מֵן	שֵׁשׁ	4
עֵץ	עֵת	עֵט	5
פֶּח	פֶּה	זֶה	6
רֶק	בֶּת	בֶּד	7
חֶם	חֶם	חֶם	8
יֶס	וֶן	רֶע	9
בֶּז	נֶר	שֶׁה	10
עֵי	אֶז	עֶז	11
אֶשׁ	דֶּג	צֶל	12
בֶּר	אֶן	גֶּל	13
עֶל	אֶל	אֶל	14
עֵת	עֵד	עֵד	15

Oefening nr. 5. Klinkertekens

Bestudeer: I, § 1 t/m § 3. Transcriptie: alfabet, klinkertekens en klemtoon in meerlettergrepige woorden.

Transcribeer de volgende woorden, lezend *van rechts naar links*.

Zie opm. 1 a, b aan het begin van deel A1, voor klemtoon zie I, § 3. Voor de uitwerking zie A2.5.

מִגֵּן	קֶשֶׁה	יָקָר	1
מָהָר	עֲזָר	אָמֵן	2
רָחֵל	אָדָם	קָטָן	3
מִשָּׁה	אָרֶץ	אַחֵר	4
מִשָּׁל	לֶחֶם	דָּלָת	5
מַעַל	רָעָה	אֲרֵחַ	6
יֶשֶׁן	שָׁרֵשׁ	מִים	7
עֵינַי	עָלָה	קִשְׁתִּי	8
טָהָר	אָרֶז	חֲצִיר	9
רָאָה	שָׁמַן	תַּחַת	10
טָמֵא	קָרָן	יָחִיד	11
מָתִי	שָׁלֵם	יָיִן	12
פָּשַׁע	נָעַר	נָחֵל	13
מָוֶת	שָׂרִי	סָלַע	14
עָנָן	רָגֵל	עֲמַק	15